

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2009. gada 4. februārī

lietā Nr. 2008-12-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Juris Jelāgins, Kristīne Krūma un Viktors Skudra, pēc sabiedrības ar ierobežotu atbildību “Itera Latvija” pieteikuma, pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu, Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.¹ un 28.¹ pantu, rakstveida procesā 2009. gada 6. janvāra tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Komerclikuma 142. panta otrās daļas un 284. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) 2000. gada 13. aprīlī pieņēma Komerclikumu, kas stājās spēkā 2002. gada 1. janvārī.

Likuma 142. pants “Sabiedrības dibināšanas dokumenti” noteica:

(1) Sabiedrības dibināšanas dokumenti ir dibināšanas līgums un statūti.

(2) Dibināšanas dokumentu nosacījumi drīkst atšķirties no likuma noteikumiem tikai tad, ja likums šādu atšķirību tieši atļauj.”

Savukārt likuma 284. panta “Akcionāru sapulces lēmumu pieņemšana” pirmā un otrā daļa noteica:

“(1) Akcionāru sapulce pieņem lēmumus ar klātesošo balsstiesīgo akcionāru balsu vairākumu, ja likumā nav noteikts lielāks balsu skaits.

(2) Lēmumus par grozījumu izdarīšanu statūtos, pamatkapitāla izmaiņām, konvertējamo obligāciju emisiju, sabiedrības reorganizāciju un darbības izbeigšanu vai turpināšanu akcionāru sapulce pieņem, ja par tiem nodotas ne mazāk kā trīs ceturtdaļas no klātesošo balsstiesīgo akcionāru balsīm.”

Saeima 2004. gada 22. aprīlī pieņēma likumu “Grozījumi Komerclikumā”, un ar šiem grozījumiem likuma 284. panta otrā daļa tika izteikta šādā redakcijā: “Lēmumus par grozījumu izdarīšanu statūtos, pamatkapitāla izmaiņām, konvertējamo obligāciju emisiju, sabiedrības reorganizāciju, koncerna līguma noslēgšanu, grozīšanu vai izbeigšanu, sabiedrības iekļaušanu, piekrišanu iekļaušanai un darbības izbeigšanu vai turpināšanu akciju sabiedrība pieņem, ja par tiem nodotas ne mazāk kā trīs ceturtdaļas no klātesošo balsstiesīgo akcionāru balsīm.” Komerclikuma 142. panta otrā daļa un 284. panta otrā daļa (turpmāk – apstrīdētās normas) šādā redakcijā bija spēkā pieteikuma iesniegšanas brīdī.

Savukārt 2008. gada 18. decembrī Saeima pieņēma likumu “Grozījumi Komerclikumā”, kas noteica, ka likuma 284. panta otrā daļa tiek papildināta ar vārdiem, “ja statūtos nav noteikts lielāks balsu skaits”.

2. Pieteikuma iesniedzēja – sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Itera Latvija” (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) lūdz izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. un 105. pantam.

Pieteikuma iesniedzēja kopš 1999. gada februāra esot akciju sabiedrības “Latvijas Gāze” akcionārs, un sākotnēji tai piederējušas akcijas, kas veidoja 25 procentus no sabiedrības pamatkapitāla. Pieteikuma iesniedzēja 2003. gada 21. jūlijā daļu akciju esot pārdevusi, un pašreiz tai piederot akcijas, kas veido 16 procentus no pamatkapitāla.

2002. gada 1. aprīlī stājās spēkā Komerclikums, saskaņā ar kuru tika mainīti balsošanas principi svarīgu lēmumu pieņemšanai. Likumā imperatīvi tika noteikts šādu

lēmumu pieņemšanai nepieciešamais balsu skaits - ne mazāk kā trīs ceturtdaļas no klātesošo akcionāru balsīm. Dibināšanas dokumentos, tostarp statūtos, netika atļauts noteikt citādu nepieciešamo balsu skaitu.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka ar apstrīdēto regulējumu, pirmkārt, tiek zaudēta ietekme svarīgu lēmumu pieņemšanā un līdz ar to iespēja aizsargāt savas intereses.

Statūtu iepriekšējā redakcija noteica, ka vairākus svarīgus jautājumus sapulce ir tiesīga izlemt tikai tad, ja tajā pārstāvētas vismaz trīs ceturtdaļas no balsstiesīgajiem akcionāriem, un lēmumi šajos jautājumos ir pieņemti, ja par tiem nobalso 85 procenti klātesošo akcionāru. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējai esot bijusi nodrošināta tiesiska iespēja bloķēt svarīgu lēmumu pieņemšanu ar 15 procentiem plus vienu balsi. Tas nozīmējis to, ka svarīgus lēmumus pārējie akcionāri nevarēja pieņemt bez Pieteikuma iesniedzējas piekrišanas. Arī mainīt šīs tiesības pārējie akcionāri nevarēja bez Pieteikuma iesniedzējas piekrišanas, kas bija viena no tās investīciju garantijām.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka akcijas bija ieguvusi pirms apstrīdēto normu pieņemšanas un esot paļāvusies uz to, ka valsts aizsargās tās tiesības ietekmēt lēmumu pieņemšanu sabiedrībai svarīgos jautājumos. Likumdevēja darbības rezultātā šīs tiesības esot nopietni aizskartas – Pieteikuma iesniedzējai atņemta jebkāda ietekme svarīgu lēmumu pieņemšanā.

Pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, likumdevējs, pieņemot apstrīdēto regulējumu, esot būtiski grozījis ar iepriekšējiem likumiem noregulētās attiecības un līdz ar to iejaucies privāttiesiskajā sfērā. Iejaukšanās akcionāru brīvprātīgi nodibinātās saistībās un tiesībās par labu vienai darījuma pusei esot uzskatāma par tiesiskai valstij neatbilstošu un esot pretrunā ar samērīguma un tiesiskās paļāvības principu, proti, demokrātiskas tiesiskas valsts principiem, kuri izriet no Satversmes 1. panta.

Atzīstot, ka īpašuma tiesību ierobežojumi noteiktos gadījumos var tikt pamatoti ar sabiedrības interesēm, Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka šajā gadījumā tās tiesības esot atņemtas bez jebkādas vajadzības un labuma sabiedrībai.

Otrkārt, ar apstrīdētajām normām tiek aizskartas Pieteikuma iesniedzējas tiesības uz īpašumu. Akcionāra tiesības ietekmēt lēmumu pieņemšanu akciju sabiedrībai

svarīgos jautājumos atspoguļojoties akciju cenā. Akciju paketei, kas šādas tiesības nedod, esot daudz mazāka vērtība nekā tādai akciju paketei, kas šādas tiesības dod. Pieteikuma iesniedzējas īpašumā esošo akciju vērtība esot samazinājusies un šis samazinājums, tai esot būtisks.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem Pieteikuma iesniedzēja uzsvēra, ka Saeima atbildes rakstā neesot pamatojusi tiesību ierobežojuma leģitimitāti un samērīgumu ar konkrētiem ieguvumiem, kuri būtu panākti Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību ierobežojuma rezultātā. Apstrīdētā norma, aizliedzot noteikt lielāku nepieciešamo balsu skaitu svarīgu lēmumu pieņemšanai, ierobežojot Pieteikuma iesniedzējas pamattiesības. Statūtos noteikts lielāks balsu skaits, piemēram, 80 vai vairāk procentu, aizsargātu akcionāru mazākuma intereses labāk, nekā to atļauj likums, nosakot 75 procentus nepieciešamo balsu.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdētās normas, – **Saeima** – atbildes rakstā norāda, ka nepiekrīt Pieteikuma iesniedzējas viedoklim un uzskata, ka apstrīdētās normas nav pretrunā ar augstāka juridiskā spēka tiesību normām.

Saeima vērš uzmanību uz to, ka Komerclikuma 284. panta otrās daļas mērķis ir aizsargāt akcionāru (it īpaši mazākumakcionāru) intereses, jo tā noteic, ka svarīgi lēmumi tiek pieņemti tikai ar kvalificētu balsu vairākumu. Mazākumakcionāru tiesību aizsardzība balstoties uz trim galvenajiem principiem: vienlīdzību, atklātumu un informācijas pieejamību. Valstij šā jautājuma risināšanā esot dota liela rīcības brīvība, kas izrietot no Eiropas Savienības Padomes 1976. gada 13. decembra otrās direktīvas 77/91/EEK, 1978. gada 9. oktobra trešās direktīvas 78/855/EEK un 1982. gada 17. decembra sestās direktīvas 82/891/EEK. Šāda rīcības brīvība izrietot arī no Satversmes 105. panta, kas pieļauj īpašuma tiesību ierobežošanu ar likumu.

Satversmes 105. pants vispārīgi aizsargājot iespēju izmantot akcijas. No šā panta likumdevējam izrietot pienākums paredzēt noteikumus, kas līdzsvarotu dažādu personu intereses, un it īpaši tas attiecoties uz akciju sabiedrībām, kurās daudzu jautājumu risināšanai nepieciešams imperatīvs regulējums, lai garantētu sabiedrības pastāvēšanu un funkcionēšanu, ņemot vērā akcionāru lielo skaitu un relatīvi biežo maiņu. Saeima uzskata, ka apstrīdētās normas garantē saprātīgu līdzsvaru starp dažādām akcionāru grupām.

Saeima norāda, ka likumdevējs ir tiesīgs normatīvajā regulējumā izdarīt tādas grozījumus, kas maina iepriekšējo stāvokli, šādā gadījumā paredzot saprātīgus termiņus pārejai uz jaunajām prasībām.

Likums "Par akciju sabiedrībām" neesot ietvēris Komerclikuma 142. panta otrajai daļai analogu normu par to, ka akciju sabiedrības dibināšanas dokumentu nosacījumi drīkst atšķirties no likuma noteikumiem tikai tad, ja likums šādu atšķirību tieši atļauj. Savukārt akciju sabiedrības statūtos neesot bijis aizliegts ietvert normas, kas akcionāru sapulces lēmuma pieņemšanai konkrētos gadījumos paredzētu lielāku minimāli nepieciešamo balsu skaitu nekā likumā noteiktais.

Komerclikums tika pieņemts 2000. gada 13. aprīlī un stājās spēkā 2002. gada 1. janvārī. Uzņēmumu reģistrā reģistrējamām akciju sabiedrībām noteikts pārejas periods līdz 2004. gada 31. decembrim, lai tās sakārtotu savu darbību atbilstoši Komerclikumam. Tātad likums paredzējis vairāku gadu termiņu likuma prasību ieviešanai.

Likums neparedzējis izņēmumus. Proti, neesot bijis atrunāts, ka apstrīdētās normas neattiektos uz Komerclikuma spēkā stāšanās brīdī jau nodibinātām akciju sabiedrībām, jo ar šo likumu aizsākta būtiska komercietību reforma. Paredzot izņēmumus šajā un vairākos citos jautājumos, reforma, pēc Saeimas ieskata, tiktu ierobežota.

Saeima pauž viedokli, ka Pieteikuma iesniedzējas subjektīva paļaušanās uz likuma un statūtu nemainību nav tiesiski aizsargājama. Komerclikuma 284. panta otrās daļas atzīšana par spēku zaudējušu būtiski aizskartu mazākumakcionāru intereses, jo izslēgtu obligāto prasību par svarīgu lēmumu pieņemšanai nepieciešamo kvalificēto balsu vairākumu.

4. Lietas ietvaros viedokli izteikt tika uzaicināts Latvijas Republikas tiesībsargs un Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docents Dr. iur. Aivars Lošmanis.

5. Latvijas Republikas tiesībsargs savā viedoklī atzīst, ka Komerclikuma 284. panta otrā daļa ierobežo tiesības uz īpašumu.

Tiesībsargs norāda, ka akciju piederība fiziskajai vai juridiskajai personai, kā tas atzīts Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) praksē, veido tiesību uz īpašumu cilvēktiesību saturu. Tikai akcionāriem kā akciju īpašniekiem esot tiesības pieņemt

Komerclikuma 284. panta otrajā daļā minētos lēmumus. Šajā normā minēto veidu lēmumi tieši ietekmējot sabiedrības aktīvus un tādējādi norādot uz akciju turētāja īpašuma tiesību interesi. Tā kā likumdevējs noteicis imperatīvu kārtību, kādā tiek pieņemti lēmumi, kas ietekmē akcionāru īpašuma tiesību apjomu, un akcionāri paši nevar brīvi noteikt šo kārtību, esot atzīstams, ka tiesības uz īpašumu ir ierobežotas. Turklāt neesot izšķirošas nozīmes tam, vai apstrīdētā regulējuma ieviešanas rezultātā samazinās Pieteikuma iesniedzējas akciju vērtība.

6. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docents Dr. iur. A.Lošmanis

savā viedoklī norādījis, ka Komerclikuma 284. panta otrās daļas mērķis ir nodrošināt pēc iespējas lielāku akcionāru līdzdalību akciju sabiedrībai un tās akcionāriem tiesiski un saimnieciski nozīmīgu lēmumu pieņemšanā. Tomēr jautājums par minētās normas mērķi esot skatāms kontekstā ar jautājumu par akcionāru sapulces tiesīgumu, tas ir, ar likuma 275. pantu.

Līdz 2002. gada 14. martam spēkā bijis noteikums, ka akcionāru sapulce ir tiesīga pieņemt lēmumus neatkarīgi no tajā pārstāvētā balsstiesīgā pamatkapitāla, un statūtos neesot bijis iespējams noteikt akcionāru sapulces tiesīguma robežas. Šis ar statūtiem negrozāmais noteikums saskanējis ar Komerclikuma 275. panta otrās daļas imperatīvo noteikumu. Abas normas kopā esot vērstas uz vienu mērķi, proti, ievērojot akciju sabiedrības kā publiskas sabiedrības raksturu, nepieļaut to, ka mazākumakcionāri varētu bloķēt lēmumu pieņemšanu.

Ar 2002. gada 14. februāra likumu "Grozījumi Komerclikumā" ticis grozīts 275. pants, paredzot iespēju statūtos noteikt jebkādu kvoruma sliekšni. Taču palikusi negrozīta likuma 284. panta otrā daļa. Veidojusies tāda situācija, ka akcionāru sapulces kvorumu statūtos varēja noteikt brīvi, bet likuma 284. panta otrajā daļā paredzētos balsu vairākuma noteikumus statūtos grozīt nevarēja. Līdz ar to grozījumi Komerclikumā, kas tika izdarīti ar mērķi liberalizēt akciju sabiedrības iekšējo tiesisko regulējumu, neesot bijuši pilnīgi. Mērķis būtu sasniedzams, ja vienlaikus ar likuma 275. pantu tiktu grozīta arī 284. panta otrā daļa, paredzot iespēju statūtos noteikt citu (lielāku) balsu vairākumu svarīgu lēmumu pieņemšanai.

Secinājumu daļa

7. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. un 105. pantam, jo aizliedzot sabiedrības statūtos svarīgu lēmumu pieņemšanai noteikt lielāku nepieciešamo balsu skaitu, nekā tas noteikts likumā.

7.1. Saeima 2008. gada 18. decembrī pieņēma likumu „Grozījumi Komerclikumā”, kas stājās spēkā 2009. gada 21. janvārī. Minētais likums paredz grozījumus Komerclikuma 284. panta otrajā daļā, papildinot to ar vārdiem, „ja statūtos nav noteikts lielāks balsu skaits”. Līdz ar to no šā datuma nav aizliegts sabiedrības statūtos noteikt, ka nepieciešams lielāks balsu skaits nekā trīs ceturtdaļas no klātesošo balsstiesīgo akcionāru balsīm, lai pieņemtu lēmumus par grozījumu izdarīšanu statūtos, pamatkapitāla izmaiņām, konvertējamo obligāciju emisiju, sabiedrības reorganizāciju, koncerna līguma noslēgšanu, grozīšanu vai izbeigšanu, sabiedrības iekļaušanu, piekrišanu iekļaušanai un darbības izbeigšanu vai turpināšanu. Tādējādi Saeima, izdarot grozījumus Komerclikumā, ir novērsusi lietā pastāvošo strīdu. Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesai ir jālemj, vai nepieciešams turpināt tiesvedību lietā.

7.2. Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkts noteic, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja apstrīdētā tiesību norma (akts) ir zaudējusi spēku.

Ar 2008. gada 18. decembra likumu „Grozījumi Komerclikumā” tika grozīta viena apstrīdētā norma, proti, Komerclikuma 284. panta otrā daļa, mainot regulējumu tieši tajā jautājumā, kura dēļ konstitucionālā sūdzība iesniegta. Savukārt Komerclikuma 142. panta otrā daļa nav grozīta un ir spēkā tādā redakcijā, kādā tā bija spēkā arī konstitucionālās sūdzības iesniegšanas brīdī.

Ir jāņem vērā, ka konstitucionālā sūdzība iesniegta, lai apstrīdētu regulējumu, kas izrietēja no Komerclikuma 284. panta otrās daļas saistībā ar Komerclikuma 142. panta otro daļu. Pieteikuma iesniedzēju neapmierina tas, ka šīs normas aizliedza statūtos noteikt lielāku nepieciešamo balsu skaitu Komerclikuma 284. panta otrajā daļā paredzēto lēmumu pieņemšanai. Grozot Komerclikuma 284. panta otro daļu, ir noteikts tāds

regulējums, kas ļauj šajos gadījumos statūtos paredzēt lielāku nepieciešamo balsu skaitu. Līdz ar to no Komerclikuma 284. panta otrās daļas saistībā ar Komerclikuma 142. panta otro daļu izrietošais apstrīdētais regulējums faktiski ir zaudējis spēku.

Satversmes tiesa jau ir norādījusi, ka, interpretējot Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu, jāņem vērā, ka šī norma ir vērsta uz to, lai nodrošinātu Satversmes tiesas procesa ekonomiju un Satversmes tiesai nebūtu jātaisa spriedums lietās, kurās strīds vairs nepastāv (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2007-15-01 4. punktu*). Līdz ar to Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkts ir piemērojams gadījumos, kad institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, grozot normatīvos aktus, pati ir novērsusi strīdu.

Ar Saeimas 2008. gada 18. decembra likumu „Grozījumi Komerclikumā” ieviestās izmaiņas normatīvajā regulējumā rada pamatu tiesvedības izbeigšanai lietā, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu.

7.3. Lai pieņemtu lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā, nepietiek tikai ar secinājumu, ka konkrētajā lietā var piemērot Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu. Minētais punkts paredz Satversmes tiesai tiesības izbeigt tiesvedību, bet ne pienākumu to darīt. Satversmes tiesai ir jāvērtē, vai nav kādi apsvērumi, kas liecina par tiesvedības turpināšanas nepieciešamību (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2007-15-01 4. punktu*).

Ja lieta ierosināta uz konstitucionālās sūdzības pamata, tad par nepieciešamību turpināt tiesvedību lietā var liecināt tas, ka konstitucionālās sūdzības iesniedzējs ir lūdzis atzīt apstrīdētās normas par spēkā neesošām ar atpakaļejošu datumu (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 5. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2008-06-01 8. punktu*). Grozījumu izdarīšana normatīvajā aktā, kuras rezultātā apstrīdētās normas zaudē spēku, var nebūt pietiekama, lai novērstu negatīvās sekas, kas personai rodas sakarā ar apstrīdētajām normām. Satversmes tiesas spriedums var būt vienīgais tiesiskais ceļš, kādā konstitucionālās sūdzības iesniedzējs var panākt savu aizskarto tiesību aizsardzību (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2007-15-01 4. punktu*).

Šajā lietā Pieteikuma iesniedzēja gan konstitucionālajā sūdzībā, gan pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem ir lūgusi atzīt apstrīdētās normas par spēkā neesošām no to pieņemšanas brīža. Līdz ar to Satversmes tiesai jāizvērtē, vai apstrīdētās normas ir nepamatoti aizskārušas Pieteikuma iesniedzējai Satversmē garantētās tiesības un – ja šāds aizskārums noticis – vai ar 2008. gada 18. decembrī izdarītajiem grozījumiem Komerclikuma 284. panta otrajā daļā būs pietiekami novērstas šīs normas piemērošanas rezultātā radušās negatīvās sekas.

Tātad ir nepieciešams turpināt tiesvedību lietā.

8. Tiesības uz īpašumu ir nostiprinātas Satversmes 105. pantā, kas noteic: „Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

Šis pants paredz, no vienas puses, valsts pienākumu veicināt un atbalstīt īpašuma tiesības, proti, pieņemt tādus likumus, kas nodrošinātu šo tiesību aizsardzību, taču no otras puses – valstij ir arī tiesības noteiktā apjomā un kārtībā iejaukties īpašuma tiesību izmantošanā (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-12-0103 21. punktu*).

Īpašuma legāļdefinīcija dota Civillikuma 927. pantā. Tas noteic: „Īpašums ir pilnīgas varas tiesība par lietu, t. i. tiesība valdīt un lietot to, iegūt no tās visus iespējamus labumus, ar to rīkoties un noteiktā kārtā atprasīt atpakaļ to no katras trešās personas ar īpašuma prasību.”

Tātad Civillikumā īpašums jēdzieniski tiek definēts kā subjektīva civilā tiesība, proti, varas tiesība pār lietu (*sk.: Rozenfelds J. Lietu tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000, 57. - 58. lpp.*), saturiski to raksturojot ar īpašniekam piešķirto pilnvaru uzskaitījumu.

Ar „tiešu tiesisku varu pār lietu” saprotama īpašnieka tiesiska iespēja šo lietu faktiski valdīt, lietot un iegūt no tās visus iespējamus labumus, kā arī to pārveidot, patērēt vai iznīcināt. Bez tam minētā vara pār lietu nozīmē īpašnieka iespēju tiesiski rīkoties ar lietu, noslēdzot tiesiskus darījumus, piemēram, nododot lietu īpašumā citai personai uz

atsavinājuma līguma pamata (sk.: *Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 16. – 17. lpp.*).

Šāda īpašuma tiesību izpratne atbilst tiesiskajam regulējumam civiltiesībās. Tai pašā laikā tiesības uz īpašumu ir arī cilvēka pamattiesības, ko aizsargā Satversme.

Noskaidrojot Satversmē noteikto pamattiesību saturu, ir jāņem vērā Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā. Starptautiskās cilvēktiesību normas un to piemērošanas prakse konstitucionālo tiesību līmenī kalpo par interpretācijas līdzekli, lai noteiktu pamattiesību un tiesiskas valsts principu saturu un apjomu, ciktāl tas nenoved pie Satversmē ietvertu pamattiesību samazināšanas vai ierobežošanas (sk., *piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 5. punktu un 2007. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2007-03-01 11. punktu*). Valsts pienākums ņemt vērā starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā izriet no Satversmes 89. panta, kas noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem. Šis pants skaidri norāda uz to, ka konstitucionālā likumdevēja mērķis ir bijis panākt Satversmē ietvertu cilvēktiesību normu harmoniju ar starptautiskajām cilvēktiesību normām (sk. *Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta sprieduma lietā Nr. 2000-03-01 secinājumu daļas 5. punktu, 2002. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. 2001-08-01 secinājumu daļas 3. punktu, 2007. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2007-03-01 11. punktu un 2008. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2008-09-0106 4. punktu*).

Svarīgākie starptautiskie dokumenti nesniedz jēdziena „īpašums” satura definīciju. Taču šādas definīcijas trūkums nav uzskatāms par pārsteidzošu faktu, jo dažādās tiesību sistēmās īpašuma jēdziena saturs ir atšķirīgs (sk.: *Krause C. The Right to Property. Book: Economic, Social and Cultural Rights. A textbook. Second Revised Edition. Edited by Eide A., Krause C. and Rosas A. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 2001, pp. 198 – 199*). Līdz ar to īpašuma jēdziena satura noskaidrošanā svarīga nozīme ir Eiropas cilvēktiesību aizsardzības institūciju sniegtajai šā jēdziena interpretācijai. Gan savulaik Eiropas Cilvēktiesību komisija, gan arī ECT, pamatojoties uz Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) Pirmo protokolu, ir

secinājušas, ka ar jēdzienu „īpašums” jāsaprot gan nekustamais, gan kustamais īpašums (sk.: *Application No. 7456/76, Wiggins v. United Kingdom, decision of 8 February 1977, Decisions and Reports 13, p. 46*), turklāt šis jēdziens ietver arī nemateriālas tiesības, tādas kā līguma tiesības ar ekonomisku vērtību (sk.: *Case of Mellacher and Others, judgment of 19 December 1989, Series A, para. 169*), dažādas ekonomiskās intereses (sk.: *Case of Tre Traktor AB, judgment of 7 July 1989, Series A, para. 159; Iatridis v. Greece [GC], no. 31107/96, ECHR 1999-II*).

Konvencijas Pirmā protokola 1. pants noteic:

“Jebkurai fiziskai vai juridiskai personai ir tiesības uz īpašumu. Nevienam nedrīkst atņemt viņa īpašumu, izņemot gadījumus, kad tas notiek sabiedrības interesēs un apstākļos, kas noteikti ar likumu un atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem.

Minētie nosacījumi nekādā veidā nedrīkst ierobežot valsts tiesības izdot tādus likumus, kādus tā uzskata par nepieciešamiem, lai kontrolētu īpašuma izmantošanu saskaņā ar vispārējām interesēm vai lai nodrošinātu nodokļu vai citu maksājumu, vai sodu samaksu.”

ECT ir secinājusi, ka Konvencijas Pirmā protokola 1. pants ietver sevī trīs savstarpēji cieši saistītus nosacījumus. Pirmkārt, panta pirmais teikums paredz tiesības netraucēti baudīt īpašuma tiesības (sk.: *Case of Lithgow and Others, judgment of 8 July 1986, Series A, no. 102, p. 50, para. 120*). Otrkārt, panta otrais teikums aizliedz patvaļīgi noteikt īpašuma atņemšanas nosacījumus (sk.: *James and Others v. The United Kingdom, judgment of 25 March 1983, Series A, no. 98, para. 41*). Treškārt, panta otrajā daļā atzīts, ka valstij ir tiesības kontrolēt īpašuma izmantošanu saskaņā ar vispārējām interesēm (sk., piemēram: *Sporrong and Lonnroth v. Sweden, judgement of 23 September 1982, Series A, no. 52, p. 24, para 61; Iatridis v. Greece [GC], no. 31107/96, para. 55, ECHR 1999-II; Beyeler v. Italy [GC], no. 33202/96, para. 100, ECHR 2000-I*). Šie trīs atsevišķie nosacījumi ir savstarpēji cieši saistīti. Konvencijas Pirmā protokola 1. pants paredz valsts atbildību par iejaukšanos īpašuma tiesību īstenošanā, ja šīs iejaukšanās rezultātā samazinās īpašuma ekonomiskā vērtība (sk.: *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Third Edition by P. van Dijk, G.J.H. van Hoof. The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1998, p. 620*).

Interpretējot īpašuma tiesību saturu attiecībā uz akcijām, ECT secinājusi, ka akcija ir sertifikāts, kas apliecina, ka tā īpašniekam pieder sabiedrības akcijas kopā ar tām atbilstošām tiesībām (it īpaši balsstiesībām), un atzinusi, ka akcijām piemīt ekonomiska vērtība (*sk.: Application no. 8588/79 & 8589/79, Bramelid and Malmstrom v. Sweden, decision of 12 October 1982, p. 81; application no. 30417/96, Olczak v. Poland, decision of 7 November 2002, para. 60, pp. 8 - 9*).

Arī Latvijā pagājušā gadsimta divdesmito un trīsdesmito gadu juridiskajā literatūrā valdīja uzskats, ka akcija ir pamatkapitāla kvotatīva daļa, kas noteic ieguldījuma apmēru un līdz ar to akcionāra juridisko stāvokli sabiedrībā, viņa tiesību un pienākumu kopumu (*sk.: Loebers A. Tirdzniecības tiesību pārskats. I daļa. Rīga: Valtera un Rapas akc. sab. izdevums. 1926, 124. lpp.*). Akcija dod kā personīgās, tā arī mantiskās tiesības. Personīgās tiesības raksturotas kā līdzpārvaldīšanas tiesības akciju sabiedrības lietās, kuru starpā par svarīgākām tika uzskatītas balsstiesības (*sk.: Čakste K. Tirdzniecības tiesības. I daļa. 1937./38. m. g. lasītās lekcijas. [B.V.], 1938, 123. lpp.*).

Tāpat arī spēkā esošā Komerclikuma 226. panta pirmā daļa noteic, ka akcija apliecina akcionāra līdzdalību sabiedrības pamatkapitālā un dod viņam tiesības piedalīties sabiedrības pārvaldē.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 105. pants, līdzīgi kā Konvencijas Pirmā protokola 1. pants, paredz gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot īpašuma izmantošanu (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2002-01-03 secinājumu daļu, 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-12-0103 secinājumu daļas 21.3. punktu un 2005. gada 14. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-10-03 8. punktu*).

Tiesības uz īpašumu ietver arī tiesības lemt ar īpašumu saistītus jautājumus.

9. Lai izvērtētu apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 105. pantam, vispirms jānoskaidro, vai tās ierobežoja Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības.

Apstrīdētās normas aizliedza akcionāriem pašiem noteikt kārtību, kādā tiek pieņemti lēmumi par grozījumu izdarīšanu statūtos, pamatkapitāla izmaiņām, konvertējamo obligāciju emisiju, sabiedrības reorganizāciju, koncerna līguma noslēgšanu,

grozīšanu vai izbeigšanu, sabiedrības iekļaušanu, piekrišanu iekļaušanai un darbības izbeigšanu vai turpināšanu. Apstrīdētās normas noteica, ka šādus lēmumus var pieņemt, ja par tiem nodotas ne mazāk kā trīs ceturtdaļas no klātesošo balsstiesīgo akcionāru balsīm, statūtos neparedzot tiesības noteikt lielāku nepieciešamo balsu skaitu šādu lēmumu pieņemšanai.

Akciju piederība fiziskajai vai juridiskajai personai, kā tas atzīts ECT praksē, rada tiesības uz īpašumu, un tikai akcionāram ir tiesības lemt par Komerclikuma 284. panta otrajā daļā minētajiem jautājumiem un pieņemt lēmumus tajos. Šā panta otrajā daļā minētie lēmumi tieši attiecas uz sabiedrības aktīviem, bet likumdevējs šo lēmumu pieņemšanai bija noteicis imperatīvu kārtību. Kaut arī šie lēmumi ir būtiski, jo var ietekmēt ikviena akcionāra īpašuma tiesību apjomu, akcionāri paši nevarēja brīvi noteikt šo lēmumu pieņemšanas kārtību.

Līdz ar to apstrīdētās normas ierobežoja Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības uz īpašumu.

10. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka īpašuma tiesības var ierobežot, ja ierobežojumi ir attaisnojami, proti, ja tie noteikti ar likumu, ja tie kalpo leģitīmam mērķim un tie ir samērīgi (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 14. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-10-03 8. punktu*). Tāpēc ir jāizvērtē, vai pamattiesību ierobežojums atbilst šādām prasībām:

- 1) vai ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu;
- 2) vai apstrīdētā norma ir piemērota leģitīmā mērķa sasniegšanai;
- 3) vai ierobežojums atbilst samērīguma principam.

10.1. Lai izvērtētu apstrīdētajās normās ietvertā ierobežojuma atbilstību Satversmes 105. pantam, visupirms jāpārbauda, vai Pieteikuma iesniedzējas īpašuma tiesību ierobežojums ir noteikts saskaņā ar likumu.

Kā norādījusi ECT, ierobežojums ir noteikts „saskaņā ar likumu”, ja tas atbilst vairākiem kritērijiem. Proti, pirmkārt, ierobežojumam jābūt noteiktam nacionālajās tiesībās, otrkārt, likumam ir jābūt personai pieejamam, un, treškārt, tam ir jābūt pietiekami skaidri formulētam (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus: The Sunday Times v United Kingdom, judgment of 26 April 1979, Series A, no. 30, para 49; Silver and*

others v The United Kingdom, judgment of 25 March 1983, Series A, no. 61, para 86, 87, 88). Lietā nav strīda par to, ka apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums neatbilstu kādam no minētajiem kritērijiem.

Tātad pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.

10.2. Ikvienu pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa - labad (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu, 2006. gada 14. marta sprieduma lietā Nr. 2005-18-01 13. punktu un 2008. gada 22. novembra sprieduma lietā Nr. 2008-07-01 10. punktu*).

Satversmes tiesas procesā pienākums uzrādīt un pamatot ierobežojuma leģitīmo mērķi visupirms gulstas uz institūciju, kas izdevusi apstrīdēto normu, konkrēti šajā lietā – uz Saeimu. Saeimas atbildes rakstā norādīts, ka apstrīdēto normu mērķis ir aizsargāt akcionāru (it īpaši mazākumakcionāru) intereses. Mazākumakcionāru interešu aizsardzībai likumā tika noteikts, ka svarīgi lēmumi tiek pieņemti ar kvalificētu balsu vairākumu – ne mazāk kā trīs ceturtdaļām no klātesošo balsstiesīgo akcionāru balsīm. Saeima arī uzsver, ka mazākumakcionāru tiesību aizsardzības jautājuma risināšanā valstīm ir piešķirta rīcības brīvība. Nosakot šāda kvalificēta balsu vairākuma nepieciešamību, tiek nodrošināta mazākuma interešu aizsardzība (*sk. lietas materiālu 182. lpp.*).

Arī juridiskajā literatūrā ir atzīta nepieciešamība aizsargāt akcionāru mazākuma intereses. Ir norādīts, ka kapitālsabiedrībās lēmumu pieņemšanas procedūra nav demokrātiska, bet gan balstīta uz ieguldītā kapitāla apjomu. Darbojas princips – jo lielāka dalībnieka līdzdalība pamatkapitālā, jo viņam vairāk balsu. Rezultātā var veidoties tāda situācija, ka akcionāru mazākuma mantiskās tiesības netiek ievērotas [*sk.: Strupišs A., Komerclikuma komentārs. Jurista Vārds, 2000, Nr. 32(185), 4. lpp.*].

Noteikumi par kapitāla līdzdalību un balsstiesībām dod iespēju tiem, kam pieder vairāk nekā 50 procenti no pamatkapitāla, pamatā noteikt akciju sabiedrības likteni, tāpēc akcionāru mazākuma aizsardzības pastiprināšana uzskatāma par nepieciešamu. Lai novērstu risku, ka akcionāru vairākums būtiskus lēmumus nosaka viens pats, likumā

jāparedz mazākuma aizsardzība. Ar to jāsaprot faktiskie apstākļi, kuros akcionāru mazākumam ir iespēja tiesiskā veidā nobloķēt vairākuma lēmumu vai iespēja realizēt savu gribu, neraugoties uz vairākuma noraidošo izturēšanos (*sk.: Eisenhardt U. Gesellschaftsrecht. 10. Auflage, München: Verlag C.H. Beck, 2002, Rn. 270, 367*).

Pieteikuma iesniedzēja nav apstrīdējusi regulējumu, kas nosaka svarīgu lēmumu pieņemšanai nepieciešamo kvalificēto balsu vairākumu, bet gan likumā ietverto aizliegumu šādu lēmumu pieņemšanai statūtos noteikt lielāku nepieciešamo balsu skaitu, nekā tas paredzēts likumā. Tādēļ Satversmes tiesai nav pamata šajā lietā vērtēt Komerclikumā ietverto regulējumu, ciktāl tas paredz minimālo lēmuma pieņemšanai nepieciešamo balsu skaitu.

Saeima atbildes rakstā ir norādījusi, ka, ietverot likumā šādu aizliegumu, tiekot līdzsvarotas dažādu personu intereses, jo, ievērojot akcionāru lielo skaitu un relatīvi biežo maiņu, sabiedrības pastāvēšanas un funkcionēšanas nodrošināšanai esot nepieciešams daudzu jautājumu imperatīvs regulējums.

Satversmes tiesa piekrīt viedoklim, ka apstrīdētajās normās ietvertais aizliegums statūtos noteikt lielāku nepieciešamo balsu skaitu svarīgu lēmumu pieņemšanai ir jāvērtē saistībā ar citām Komerclikuma normām, proti, ar 275. pantu. Komerclikuma pieņemšanas brīdī tas noteica, ka akcionāru sapulce ir tiesīga pieņemt šādus lēmumus neatkarīgi no tajā pārstāvētā balsstiesīgā pamatkapitāla, un statūtos nebija iespējams noteikt akcionāru sapulces kvorumu. Abas normas – gan Komerclikuma 275. pants, gan 284. panta otrā daļa – bija vērstas uz mērķi nepieļaut to, ka svarīgu lēmumu pieņemšanu bloķē akcionāru mazākums, nobalsojot pret vairākuma atbalstītām izmaiņām vai neierodoties uz sapulci (*sk. A. Lošmaņa viedokli lietas materiālu 178. lpp.*).

Juridiskajā literatūrā arī izteikts viedoklis, ka akcionāru mazākuma aizsardzība nedrīkst kļūt par mazākuma diktātu, kā rezultātā tiktu pārkāptas vairākuma tiesības [*sk.: Strupišs A. Komerclikuma komentārs. Jurista Vārds, 2000, Nr. 32(185), 4. lpp.*]. Tāpat citās valstīs ir atzīts, ka nepieciešams aizsargāt akcionāru mazākuma intereses, taču vienlaikus nodrošinot arī pietiekamu vairākuma aizsardzību (*sk., piemēram: Vutt A., Vutt M. Defending the Rights of Minority Shareholders in Estonia. Juridica International 1999, pp. 160-161*).

Eiropas Savienības tiesību aktos ir nostiprināts princips, ka jānodrošina vienlīdzīga akcionāru aizsardzība. Tā Padomes 1976. gada 13. decembra otrās direktīvas 77/91/EEK par to, kā vienādošanas nolūkā koordinēt nodrošinājumus, ko saistībā ar akciju sabiedrību veidošanu un to kapitāla saglabāšanu un mainīšanu dalībvalstis prasa no sabiedrībām Līguma 58. panta otrās daļas nozīmē, lai aizsargātu sabiedrību dalībnieku un trešo personu intereses, 42. pants nosaka: „Lai ieviestu šo direktīvu, dalībvalstu tiesību aktos jānodrošina vienlīdzīga attieksme pret vienāda statusa akcionāriem.” Minētais princips ir atzīts vairāku Kopienas dalībvalstu tiesību sistēmās (*sk.: Ģenerālvokātes Vericas Trstenjakas [Verica Trstenjak] secinājumi, sniegti 2008. gada 4. septembrī lietā C-338/06 “Eiropas Kopienų Komisija pret Spānijas Karalisti”*).

Līdz ar to ierobežojuma mērķis ir līdzsvarot akcionāru intereses un aizsargāt akcionāru tiesības, kas citastarp ietver arī personas tiesības uz īpašumu.

Tātad apstrīdētās normas ir vērstas uz legītīma mērķa aizsardzību - citu personu tiesību aizsardzību.

10.3. Izvērtējot ierobežojuma samērību, Satversmes tiesai ir jānoskaidro vairāki jautājumi. Pirmkārt, vai likumdevēja izraudzītais līdzeklis ir piemērots legītīmā mērķa sasniegšanai. Otrkārt, vai nav citu, mazāk ierobežojošu līdzekļu šā mērķa sasniegšanai. Treškārt, vai sabiedrības ieguvums ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu. Ja tiek atzīts, ka tiesību norma neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tad tā neatbilst samērīguma principam un ir prettiesiska (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 secinājumu daļas 3.1. punktu un 2008. gada 22. novembra sprieduma lietā Nr. 2008-07-01 11. punktu*).

Saeima ar 2002. gada 14. februāra likumu izdarīja grozījumus Komerclikuma 275. pantā, paredzot iespēju statūtos noteikt minimālo sapulcē pārstāvēto pamatkapitālu jeb kvorumu. Savukārt likuma 284. panta otrajā daļā grozījumi netika izdarīti. Šādā situācijā statūtos bija iespējams paredzēt, ka attiecīgos svarīgos lēmumus var pieņemt tikai tad, ja sapulcē, piemēram, ir pārstāvēti 90 procenti vai pat 100 procenti akcionāru. Tas ļāva statūtos noteikt tādu regulējumu, lai bloķētu lēmumu pieņemšanu. Tādējādi apstrīdētajās normās ietvertais regulējums nevarētu novērst lēmumu pieņemšanas

bloķēšanu un ar izraudzīto līdzekli nebūtu iespējams nodrošināt sabiedrības spēju darboties (*sk. A. Lošmaņa viedokli lietas materiālu 178. lpp.*).

Līdz ar to apstrīdētajās normās ietvertais līdzeklis nav piemērots legītīmā mērķa sasniegšanai.

11. Satversmes tiesa nesaskata racionālu izskaidrojumu Komerclikuma 284. panta otrajā daļā ietvertajam aizliegumam statūtos noteikt lielāku nepieciešamo balsu vairākumu svarīgu lēmumu pieņemšanai. Lai statūtos noteiktu, ka svarīgu lēmumu pieņemšanai nepieciešams vairāk kā trīs ceturtdaļas balsu, par šādu statūtu redakciju ir jānobalso vairākumam. Tātad šādus noteikumus statūtos var ietvert tikai ar vairākuma atbalstu.

Arī citu valstu pieredze liecina, ka sabiedrību statūtos ir atļauts noteikt lielāku nepieciešamo balsu skaitu, nekā tas paredzēts likumā. Piemēram, Igaunijas Komerclikuma 300. panta pirmā daļa noteic, ka lēmumi par grozījumiem akciju sabiedrības statūtos ir jāpieņem ar divām trešdaļām no klātesošo akcionāru balsīm, ja statūti neparedz lielāku balsu vairākumu. No tā izriet, ka statūtos nevar noteikt mazāku balsu vairākumu, taču var noteikt, ka lēmums par statūtu grozījumiem pieņemams vienbalsīgi.

Šveices Saistību tiesību likuma 704. panta pirmā daļa noteic, ka lēmumi par svarīgiem jautājumiem (tai skaitā grozījumu izdarīšanu akciju sabiedrības statūtos) jāpieņem ar divām trešdaļām akcionāru sapulcē pārstāvēto akcionāru balsu. Savukārt šā panta otrā daļa paredz iespēju statūtos noteikt lielāku nepieciešamo balsu skaitu vai noteikt papildu nosacījumus minēto lēmumu pieņemšanai. Līdzīgi kā Igaunijā, arī Šveices sabiedrību tiesībās nav iespējams noteikt zemāku balsu vairākuma sliekšni (*sk.: Meier-Hayoz A., Forstmoser P., Schweizerisches Gesellschaftsrecht. 10. Auflage, Bern: Stämpfli Verlag AG, 2007, §16 Rn. 255, 379*).

Savukārt Vācijas Akciju likuma 179. panta pirmā un otrā daļa noteic, ka jebkurš statūtu grozījums jāpieņem ar trīs ceturtdaļām no sapulcē pārstāvētā pamatkapitāla. Statūtos iespējams noteikt citādu kapitāla (balsu) vairākumu. Tomēr uzņēmuma darbības

jomu var grozīt vienīgi ar lielāku balsu vairākumu. Tāpat statūtos var noteikt citus statūtu grozīšanas priekšnoteikumus.

Kā redzams, atšķirībā no Igaunijas un Šveices tiesībām, Vācijas tiesiskais regulējums ļauj statūtos noteikt jebkādu nepieciešamo balsu vairākumu attiecībā uz statūtu grozījumiem (izņemot uzņēmuma darbības jomas maiņu). Līdz ar to statūtos iespējams noteikt gan vienbalsīguma principu, gan konkrētu kvorumu lēmuma pieņemšanai, gan arī akcionāru piekrišanas saņemšanu kā priekšnoteikumu tam, lai lēmums stātos spēkā (*sk.: Hüffer U., Aktiengesetz, 8. Auflage, München: C.H. Beck, , 2008, § 179, Rn. 23*).

Tas, ka Saeima 2008. gada 18. decembrī pieņēma likumu, ar kuru grozīja Komerclikuma 284. panta otro daļu, tikai apstiprina faktu, ka iepriekšējais regulējums nebija labākais risinājums. Minēto apstiprina Saeimas vēstule, kurā atzīts, ka grozījumi izdarīti ar mērķi pilnveidot apstrīdēto regulējumu (*sk. lietas materiālu 200. lpp.*).

Līdz ar to ierobežojums nav samērīgs un apstrīdētās normas tādā redakcijā, kādā tās bija spēkā līdz 2009.gada 21. janvārim, neatbilst Satversmes 105.pantam.

12. Konstatējot apstrīdēto normu neatbilstību kaut vienam Satversmes pantam, tā atzīstama par prettiesisku un spēkā neesošu. Līdz ar to nav nepieciešams vērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1.pantam.

13. Konstitucionālā sūdzība tika iesniegta, lai apstrīdētu Komerclikuma 284. panta otro daļu saistībā ar 142. panta otro daļu, kas abas kopā aizliedza sabiedrības statūtos noteikt lielāku nepieciešamo balsu skaitu svarīgu lēmumu pieņemšanai. Saeima 2008. gada 18. decembrī, grozot Komerclikuma 284. panta otro daļu, noteica regulējumu, kas ļauj statūtos paredzēt lielāku nepieciešamo balsu skaitu svarīgu lēmumu pieņemšanai. Līdz ar to no Komerclikuma 284. panta otrās daļas saistībā ar 142. panta otro daļu izrietošais apstrīdētais regulējums ir zaudējis spēku. Savukārt Komerclikuma 284. panta otrā daļa ar šo spriedumu ir atzīta par neatbilstošu leģitīmā mērķa sasniegšanai. Tātad atsevišķi vērtēt arī Komerclikuma 142. panta otrās daļas atbilstību Satversmei nav nepieciešams.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

Atzīt Komerclikuma 284. panta otro daļu redakcijā, kas bija spēkā līdz 2009. gada 21. janvārim, ciktāl tā liedza statūtos noteikt lielāku nepieciešamo balsu skaitu lēmumu pieņemšanai, attiecībā uz akciju sabiedrību „Latvijas Gāze” par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam no tās pieņemšanas brīža.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G.Kūtris